

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av
läs- och skrivundervisningen inom ämnena
svenska/svenska som andraspråk i årskurserna
4-6 vid Sofiedalskolan i Gävle kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om skolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför under 2015 en kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4-6. Granskningen av undervisningen vid den kommunala Sofiedalskolan i Gävle kommun ingår i detta projekt.

Ansvariga inspektörer Ylva Johnsson och Mirzet Tursunovic besökte Sofiedalskolan den 13 till den 15 april 2015. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk genomförs i 35 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet, redovisas de samlade resultaten. För de skolor som ingått i granskningen ger detta en referensram och möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor

Bakgrundsuppgifter om Sofiedalskolan

Sofiedalskolan är en skola för elever i förskoleklass samt grundskolans årskurser 1-9. Vid tillfället för tillsynen är 550 elever inskrivna vid skolan varav 136 i årskurserna 4-6. I varje årskurs finns ca 45 – 50 elever fördelade på två klasser.

Undervisningen i årskurserna 4-6 bedrivs i åldershomogena klasser. Det finns två klasser i varje aktuell årskurs. I årskurserna 4-6 undervisar sex lärare i svenska, varav två är behöriga i svenska som andraspråk och en är förstelärare. Enstaka elever i årskurs 4-6 läser svenska som andraspråk. Verksamhetsansvarig för årskurserna 4 – 6 i Sofiedalskolan är skolans biträdande rektor.

I nationella provet i svenska för årskurs 3 läsåret 2013/ 2014 nådde fler elever vid skolan kravnivåerna i de delprov som berör läsning och skrivning, jämfört med riket som helhet.¹

I nationella provet i svenska för årskurs 6 läsåret 2013/2014, låg det genomsnittliga provbetyget för momenten läsförståelse och skriftlig förmåga på samma nivå eller högre än både kommunen respektive riket.² I ämnet svenska som andraspråk genomfördes inte ämnesprovet.

Av den nationella betygsstatistiken för årskurs 6 år 2013/14 framkommer att den genomsnittliga betygspoängen i svenska (14,2) vårterminen 2014 ligger över både den i kommunen (13,1) och den i riket (13,5).

Resultat

1. Görs syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna?

Här undersöks om läraren tar reda på elevernas behov, intresse, bakgrund och erfarenheter. Vidare om läraren motiverar eleverna, så att de förstår varför de ska arbeta med den aktuella texten eller skrivövningen. Här granskas också om läraren tydliggör för eleverna vad de ska lära sig och hur de ska arbeta för att nå målen.

Enligt skollagen ska hänsyn tas till elevers olika behov i utbildningen.³ Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁴ Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.⁵

Skolverket betonar att lärandet stimuleras och underlättas av att innehållet i texterna engagerar och kopplar till elevernas erfarenheter.⁶

Forskning visar att om läraren formulerar tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar så ökar elevernas lärande.⁷

¹ Fyra delprov berör läsning och tre skrivning.

² Ett delprov berör läsförmåga och ett berör skriftlig förmåga.

³ 1 kap. 4 § andra stycket skollagen

⁴ 3 kap. 3 § skollagen

⁵ Lgr 11, avsnitt 2.2

⁶ Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Fritzes. Skolverket (2012). *PIRLS 2011. Rapport 381*.

⁷ Håkansson, J.; Sundberg D. Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell undervisning

Vid de fyra lektioner som Skolinspektionen observerat presenteras lektionens huvudsakliga innehåll för eleverna på ett tydligt sätt, genom att läraren berättar **vad som ska ske** under lektionen. På tavlan anges också planeringen i punktform. Samtliga lektioner som Skolinspektionen observerade i Sofiedalskolan omfattade variation mellan arbete i klass, grupp, par och enskilt. De muntliga och skriftliga planeringar som Skolinspektionen tagit del av har också ett tydligt inslag av att eleverna ska förstå vad de ska lära sig, t ex genom inledande intresseväckande texter eller en åldersanpassad hänvisning till kunskapskraven.

I både observationer och intervjuer framkommer att lärarna pratar med eleverna om syftet med den aktuella uppgiften eller övningen. Samtliga intervjuade elever kan vid intervju redogöra för varför lärarna ger dem en viss uppgift, till exempel *"om man ska ha ett skrivjobb så behöver man kunna förklara."* I den elevenkät som genomförts⁸ svarar 95 procent av de 123 svarande eleverna att det stämmer helt och hållet eller ganska bra att *"min lärare i svenska brukar förklara vad vi ska lära oss"*.

I Sofiedalskolan skapar lärarna på olika sätt **motivation** hos eleverna inför det arbete som ska utföras. Vid en lektion har till exempel en lärare med sig den nalle läraren hade som barn, och kopplar det till en dikt klassen läste tillsammans förra lektionen. Under samma lektion får eleverna också sjunga en dikt tillsammans, för att känna rytm och betoning på ett nytt sätt. På en annan lektion får eleverna i uppgift att skriva ett brev till kungen om sina raster. I samtliga fall är det tydligt att de oväntade och varierade inslagen väcker lust och nyfikenhet bland eleverna. Vid intervjuer med inspektörerna beskriver både lärare och elever dessutom flera exempel på skrivuppgifter som utformats utifrån elevernas egna intressen och erfarenheter. Eleverna har till exempel skrivit argumenterande text med anledning av en skolkamrat som riskerade att inte få uppehållstillstånd i Sverige, samt insändare angående en populär men nedläggningshotad simhall.

Under samtliga observerade lektioner ger läraren sina elever tillfälle att reflektera kring lektionens innehåll och sitt lärande i ämnet svenska. Detta sker till exempel genom att eleverna får berätta om hur det kändes att skriva, och varför de valde en viss typ av dikt. I ett fall får också eleverna klistra upp lappar med olika känslor de haft under skrivandet på det poesi-träd läraren har på tavlan. Läraren förklarar att detta är ett sätt att "lyfta blicken" från själva skrivandet av en dikt, och göra syftet med undervisningen om poesi med levande för eleverna.

⁸ Skolinspektionen har genomfört en elevenkät vid samtliga skolor (årskurs 4-6) som ingår i denna granskning. Ca 2 300 elever vid 35 skolor besvarade enkäten. Svarsfrekvensen för Sofiedalskolan uppgick till ca 89 procent.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt i hög grad görs tydligt för eleverna i Sofiedalskolan. Granskningen visar att lärarna tar reda på elevernas intressen och erfarenheter, och ger eleverna möjlighet att förstå vad de ska lära sig under en lektion. Eleverna görs också medvetna om de mer långsiktiga planeringarna för olika arbetsområden. Lärarna ger ofta eleverna möjlighet att lösa uppgifter på olika sätt.

2. Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

2.1 Får eleverna lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna?

Här undersöks om eleverna får lära sig att läsa och förstå olika typer av texter, använda olika angreppssätt utifrån vilket syfte de läser en text, reflektera över texter, urskilja budskap i texter samt sätta texter i relation till tidigare erfarenheter och kunskaper.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att förstå det de läser.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁹

Enligt kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

Forskning visar att det är betydelsefullt att eleverna får stöd genom samtal om texternas innehåll för att kunna utveckla läs- och skrivstrategier.¹⁰

Olika texter

Skolinspektionen har genom dokumentstudier och intervjuer med lärare och rektorn samt biträdande rektorn tagit del av Sofiedalskolan övergripande planering för ämnet svenska (årskurs 4-6). Av planeringen framgår att eleverna ska läsa olika slags texter: skönlitteratur och poesi, argumenterande texter, instruerande texter, faktatexter, argumenterande texter och tidningstexter. Intervjuer med både elever, lärare och skolledning ger en tydlig bild av att eleverna också läser olika typer av texter samt att de får lära sig olika lässtrategier för att

⁹ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

¹⁰ Skolverket "Nya språket lyfter" kapitel "Vad säger forskning" sid 15

urskilja texternas budskap. Av granskningens enkät framgår att 96 procent av eleverna tycker att de i lektionerna i svenska brukar läsa skönlitteratur, men att bara 86 procent tycker att de på sina lektioner i svenska brukar läsa faktatexter. Enligt eleverna förekommer dock läsning av webb-texter endast i mycket liten utsträckning. Över 90 procent anger att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att de på lektionerna brukar läsa denna typ av texter.

Av dokumentstudier och intervjuer med lärarna, rektorn och biträdande rektorn framkommer att det under förstelärarens ledning sker en strukturerad samverkan mellan svensklärarna i årskurserna 4 – 6. Syftet är enligt lärarna och skolledningen bland annat att samordna ämnesområden, samt skapa ett helhetstänk i ämnet genom de olika årskurserna. Enligt lärare, elever och skolledning förekommer därutöver ett ämnesövergripande samarbete framförallt mellan ämnena svenska, bild, naturorienterande och samhällsorienterande ämnen. Detta breddar underlaget av texter i undervisningen.

I direkt anslutning till skolans lokaler ligger ett kommunalt bibliotek, som enligt lärare och elever ofta används som en del av undervisningen i svenska. Förutom att eleverna lånar läsböcker har lärare och bibliotekarier ett systematiskt samarbete som syftar till att skapa intresse för läsande. Biblioteket organiserar till exempel regelbundet författarbesök, som lärarna också integrerar i sin undervisning. Biblioteket tar också regelbundet fram särskilda boklådor till lärarna, då dessa efterfrågar lämpliga böcker inom ett visst ämnesområde. Vidare tillfrågas både elever och lärare vid beställning av nya böcker eller klassuppsättningar. Tillgången till bibliotek och att bibliotekarierna har ett elevnära arbetssätt anges av både elever, lärare och skolledning som ett viktigt stöd för att befästa elevernas läsintresse.

Lässtrategier

Samtliga intervjuade elever i Sofiedalskolan hänvisade till en textsamling de använder i ett läromedel för läsförståelse. Detta läromedel samlar enligt eleverna ett större urval åldersanpassade texter, både faktatexter och mer skönlitterära. Till varje text finns frågor, graderade på färgskalan grön till rött. *"Gröna frågor är enklast, gula måste man leta i texten och röda är svårast, man måste själva fundera över ett svar,"* som en elev uttryckte det. Flertalet intervjuade elever berättade att läraren ber dem svara på samtliga frågor, även de svåra, det vill säga de "röda" frågorna. Undantaget är läsläxan, då "röda" frågor ibland inte är obligatoriska.

Många intervjuade elever menade att de är intresserade av de "röda" frågorna, och att det kändes meningsfullt att tolka den lästa texten utifrån dem: *"För vår lärare säger att röda är viktigast. Fast de är svåra, men också roligast"*. Flertalet intervjuade elever berättade dock att det inte bara är i detta läromedel de kommit i kontakt med lässtrategier. Enligt eleverna diskuterar lärarna återkommande begrepp som översiktläsning och läsning "mellan raderna" som en del av

undervisningen både i svenska och i andra ämnen där längre texter förekommer. Av granskningens egen enkät framkommer att 95 procent av de 123 svarande eleverna i Sofiedalskolan tycker att de får prata om texten i klassen när det läst en text på svenskalektionen.

Lärarna och rektorn samt biträdande rektor bekräftar vid intervju att läromedlet är viktigt, men förtydligar att boken inte används slentrianmässigt. Andra texter används också, och boken beskrivs av lärarna i första hand som en viktig källa till texter som kan tas med i den planering som självständigt görs av både lärare och ämneslag.

Lärare och skolledning berättar att man på skolan gör systematiska satsningar på läs- och skrivundervisningen. Försteläraren uppger bland annat att den i samråd med biträdande rektor driver satsningar på läs- och skrivutveckling, bland annat genom att anordna studiedagar, introducera Skolverkets diagnosmaterial "Nya språket lyfter", eller utvärdera elevernas resultat i det nationella ämnesprovet i svenska och föreslå möjliga insatser. Lärarna uppger vid intervju att samverkan inom ämnet och mellan lärarna i de olika årskurserna enligt dem har tydliga fördelar för skolans undervisning i svenska i årskurserna 4 – 6. Förutom att arbetssättet bidrar till spridningen av goda pedagogiska exempel så finns enligt lärarna och skolledningen också fördelar ur ett elevperspektiv. Viktiga moment missas eller upprepas till exempel inte i onödan och ny personal får möjlighet att snabbt få överblick över vad eleverna har lärt sig och vart de är på väg.

Av fyra lektioner som Skolinspektionen observerade i Sofiedalskolan omfattade tre både läsning och skrivning. De tre lektionerna handlade alla om dikter, och ingick i samtliga fall i en serie om flera lektioner för den årskursen om dikter och diktskrivande. Diktlektionerna hade en gemensam övergripande struktur. Inledningsvis presenterade läraren olika exempel på diktformer, bland annat en bokstavsdikt eller jag-dikt. Därefter skrev eleverna egna dikter, både enskilt och i par. I de flesta fall fick också eleverna möjlighet att läsa upp sina dikter för klassen, om de ville.

De lektionerna som Skolinspektionen observerade höll en hög kvalitet, med bland annat en tydlig struktur, möjligheter till elevinflytande och flera exempel på anpassning efter elevernas intresse och erfarenheter. Gemensamt för de tre observerade lektionerna om dikter var dock att samtal och reflektion inte kopplades till läsning i någon större omfattning. Efter att läraren läst en exempel-dikt, eller att eleverna läst sina dikter, var lektionens fokus i huvudsak på att fortsätta med uppgiften, det vill säga att skriva en text. Flertalet intervjuade elever uppger vidare att de lånar många böcker på biblioteket och att de ofta läser i sin "bänkbok", men att innehållet dessa texter sällan eller aldrig diskuteras med lärarna. I en årskurs läser läraren i ca 15 minuter ett kapitel i en bok

som klassen den följande veckan ska läsa gemensamt. Läsningen av hela boken ska enligt plan avslutas med ett bokprat, men läsningen denna dag inleds eller avslutas inte med någon fördjupad diskussion.

Vid intervju med skolledningen och lärarna konstaterar de att de strävar efter att ha textsamtal med eleverna, oftast då eleverna bekantar sig med eller fördjupar kunskapen om en ny textform. Lärarna beskriver dock att tidsbrist medför att fokus ibland ligger på genomförande av uppgift, på bekostnad av samtal och reflektion.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i Sofiedalskolan i ganska hög grad får lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och de som står mellan raderna. Eleverna får också läsa många olika slags texter. Lärarna behöver dock säkerställa att eleverna får ett mer aktivt stöd genom textsamtal för att fördjupa elevernas förståelse för de olika typer texter de läser. Skolinspektionen vill också framhålla vikten av att skolans elever arbetar med webbtexer, t ex sociala medier, för att hjälpa eleverna med nutida kommunikationssätt.

2.2 Får eleverna lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag?

Här undersöks om eleverna får lära sig vad som är typiskt för **olika** texter, att skriva **olika** typer av producerande texter och om de får lära sig hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Vidare granskas också om eleverna får lära sig att bearbeta de texter de skriver.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla sitt skrivande.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹¹

Enligt kursplanerna ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Forskning visar att elevernas skrivutveckling gynnas av att eleverna får skriva och kommunicera egna texter och av att de får undervisning om skrivande.¹²

¹¹ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

¹² Skolinspektionens kunskapsöversikt inför projektet www.skolinspektionen.se

Olika texter

Skolinspektionen har genom dokumentstudier och intervjuer med lärare och skolledning tagit del av Sofiedalskolan övergripande planering för ämnet svenska (årskurserna 4-6). Av planeringen framgår att eleverna ska skriva olika slags texter: skönlitteratur och poesi, argumenterande texter, instruerande texter, faktatexter, argumenterande texter och tidningstexter. Intervjuer med både elever, lärare, rektor och biträdande rektor ger en tydlig bild av att eleverna också skriver olika typer av texter. Av granskningens enkät framgår att eleverna upplever att de i lika stor omfattning brukar träna på att skriva både skönlitteratur och faktatexter på sina lektioner i svenska. Både elever och lärare berättar vid intervju att de diskuterar vad som är viktigt för olika typer av texter. Eleverna betonar i flertalet fall att lärarna är noga med att ge dem tips och synpunkter på hur de kan utveckla sina texter.

Som tidigare konstaterats förekommer under förstelärarens ledning en strukturerad samverkan mellan svensklärarna i årskurserna 4 – 6. Syftet är bland annat att samordna ämnesområden, samt skapa ett helhetstänk i ämnet genom de olika årskurserna. Enligt både lärare, elever, rektorn och biträdande rektor förekommer därutöver ämnesövergripande samarbete - framförallt mellan svenska, bild, naturorienterande och samhällsorienterande ämnen - vilket breddar underlaget av texter i undervisningen. Lärare och elever ger exempel på hur man arbetar för att skapa förståelse för vad som är typiskt för olika texter.

Skrivstrategier

Av dokumentstudier, intervjuer och observationer framgår att eleverna i årskurserna 4 – 6 i Sofiedalskolan får lära sig vad som är typiskt för olika texter. De får också lära sig att skriva olika typer av texter och i stora drag hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Eleverna i en av de granskade årskurserna arbetar till exempel med en reseberättelse, där de får beskriva en påhittad resa till flera olika europeiska länder. Eleverna beskriver att de inom ramberättelse bland annat skriver faktatexter, till exempel de fyra viktigaste sakerna att veta om Spanien, och instruerande texter om hur man reser. De får också enligt eleverna skriva mer skönlitterära berättelser om de äventyr som möter dem på vägen. I en annan årskurs har eleverna fått skriva sagor för skolans yngre elever, som de sedan också läst upp för dem. Både lärare och elever beskriver hur denna uppgift gav upphov till samtal om ordval och mottagare av en viss text – *tex vilka ord är kanske för svåra för de yngre barnen? Eller, kan man skriva samma sak, fast på ett annat sätt?*

Alla de fyra lektioner som Skolinspektionen observerade i Sofiedalskolan hade inslag av skrivande. Tre hade fokus på dikter, och en på att skriva brev. I samtliga fall föregicks skrivandet av en kort genomgång med läraren, ofta med anknytning till de brev eller dikter eleverna samtalat om under en tidigare lektion

i svenska. Ofta föregicks skrivandet av någon form av inspirationsövning. Lärarna ställde öppna frågor, såg till att elevernas svar användes och gav också egna exempel.

I intervju beskriver lärarna hur de på olika sätt ger eleverna verktyg för att utveckla skrivandet. Eleverna får till exempel arbeta med tankekartor innan de börjar skriva, och vid elevbedömning så utgår eleverna alltid från ett lista med gemensamma formkriterier för den typ av text man ska lämna synpunkter på. Förutom skriftliga instruktioner förekommer det att elever också kan ta del av instruktioner som en ljudfil, och flertalet elever säger vid intervju att lärarna är bra på att ge dem återkoppling på hur deras texter kan bli bättre.

Vid de lektioner som Skolinspektionen observerat går lärarna runt och stöttar eleverna genom att bland annat svara på enskilda frågor, vid behov ta upp elevers funderingar i helklass, skriva upp begrepp på tavlan, be eleverna kort reflektera om hur de upplevde en viss skrivuppgift eller uppmärksamma klassen på "vanliga missar" som läraren observerat hos flera elever. Det är också tydligt att lärarna samtalat med eleverna om deras texter, då de i slutet av lektionen uppmärksammar och berömmar elever genom att lyfta fram formuleringar eller teman som de har valt. Vid lektionernas slut är det också i flertalet fall tydligt vad eleverna ska göra med uppgiften (t ex sätta upp på väggen, maila läraren) samt när eleverna kan förvänta sig att få lärarens synpunkter på texten.

Även om eleverna skriver många olika typer av texter och får stöd av lärarna i detta, så saknas i vissa fall strukturerade samtal om egna och andras texter. Textsamtal förekom inte under någon av de lektioner som Skolinspektionen observerade. Lärarens uppläsning av en exempeltext, eller elevernas uppläsning av sina färdiga skrivuppgifter, följdes till exempel endast i undantagsfall av ett öppet samtal om innehåll, tema, formkrav eller i vilken grad texten anknyter till viktiga kriterier. Vid intervju anger de flesta elever att de tips de får av lärarna om sina texter i första hand berör korrekt språk, till exempel stor och liten bokstav. Lärarna och skollädaingen konstaterar vid intervju att de observerade lektionerna ingår i längre lektionsserier, där textsamtal enligt lärarna antingen kommer att genomföras, eller redan har genomförts utifrån exempeltexter. Samtidigt bekräftar rektorn och biträdande rektorn att detta område ännu i viss mån är ett utvecklingsområde för skolan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska hög grad får lära sig skrivstrategier för att skapa olika texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Lärarna ger eleverna ett aktivt stöd och erbjuder verktyg som hjälper eleverna att bearbeta sina texter. Skolinspektionen vill dock framhålla vikten av att skolan säkerställer att eleverna i tillräcklig omfattning får stöd i att bearbeta de texter de skriver samt att de i tillräcklig omfattning får samtala strukturerat om egna och andras texter. Skolinspektionen vill också framhålla vikten av att skolans elever arbetar med

webbtexter, t ex sociala medier, för att hjälpa eleverna med nutida kommunikationssätt.

3. Utmanar och vidgar undervisningen elevernas intresse för läsning och skrivning?

Här undersöks om läraren följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och tillsammans med eleverna utvärderar undervisningen. Vidare om läraren utgår från detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande. Här undersöks också om eleverna (i intervjuer och enkät) uppger att deras intresse för läsning och skrivning ökar.

Enligt kursplanerna ska undervisningen i svenska och svenska som andraspråk stimulera elevernas intresse för att skriva och läsa.

Skolverket visar i en rapport att de elever som tycker om att läsa har ett bättre läsprovresultat än elever som inte tycker om att läsa.¹³

I granskningens enkät till eleverna i Sofiedalskolan är det 90 procent av de 123 svarande eleverna som tycker att det stämmer helt och hållet eller ganska bra att läraren i svenska är bra på att göra skolarbetet intressant. 33 procent av eleverna anser dock att deras lärare i svenska ger dem för lätta arbetsuppgifter.

I samma enkät fick eleverna svara på om undervisningen i svenska gör så att de vill skriva mer. 78 procent av eleverna ger ett positivt svar på frågan. På frågan om undervisningen i svenska gör så att de vill läsa mer, är andelen positiva svar 76 procent. Trots att ungefär en fjärdedel av eleverna i enkäten således anger att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att undervisningen i svenska gör att de vill skriva eller läsa mer, så framträder en mer positiv bild i granskningens intervjuer med eleverna.

På frågan om de uppfattade läsning och skrivning som viktigt och intressant svarade flera att läsning och skrivning ibland inte känns meningsfullt. "Varför ska jag skriva om vad en myra äter?" som en elev uttryckte det. Men samtliga intervjuade elever berättar att de uppfattar att läsning och skrivning är viktigt, och att de tycker att deras lärare är mycket bra på att förklara varför de ska kunna förstå och skriva olika texter. Både lärare och elever återkom vidare till de olika samarbeten som förekommer i Sofiedalskolan kring läsning och skrivning. Både lärare och elever noterar till exempel att bibliotekets verksamhet och ämnesöverskridande teman (t ex en egenproducerad Pelle Svanslös-pjäs som kombinerar ämnena svenska, bild och geografi) på ett mycket positivt sätt bidrar till att stimulera elevernas läs- och skrivlust.

¹³ Skolverket (2012). *PIRLS 2011 – Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.

Sammantaget verkar flertalet elever tycka att undervisningen i svenska i Sofiedalskolan är intressant och stimulerar deras intresse för att läsa och skriva. Under de lektioner som Skolinspektionen observerat deltar samtliga elever i de olika arbetsuppgifterna och de allra flesta arbetar engagerat och koncentrerat. Utan undantag råder arbetsro.

Skolinspektionen vill dock framhålla att mer än en tredjedel av de tillfrågade eleverna i granskningens enkät uppger att de får för lätt uppgifter i svenska. Vid intervju berättar lärarna att de strävar efter att stimulera elever som har lätt för att nå målen i svenska, bland annat genom uppgifter utan "tak" eller extrauppgifter inom ämnet om en elev snabbt blir färdig. Skolinspektörerna noterade dock vid sina lektionsobservationer att skrivuppgifter i flertalet fall var likartade för samtliga elever. Möjligheterna för eleverna att öka svårighetsgraden och variera innehåll var oftast oklara, eller begränsade.

När eleverna under en lektion till exempel fick i uppgift att skriva brev skulle breven handla om raster och mottagarna var en kompis samt Sveriges kung. Att ett av breven riktades till en makthavare berördes inte under lektionen, annat än med en ganska kortfattad genomgång av sms-språk och konstaterandet att detta inte brukar vara lämpligt vid mer formella brev. Skrivuppgifterna som rörde dikter skulle ofta göras på samma tema, till exempel "årstiden vår" och skrivas enligt ett begränsat antal ganska kortfattade diktformer (t ex bokstavsdikt eller jag-dikt). I de aktuella fallen använde sig också lektionerna av samma diktformer och skrivuppgift oavsett om undervisningen riktade sig till årskurs 5 eller 6. Sammantaget fanns i de observerade lektionerna således få möjligheter för elever att variera uppgiften, öka svårighetsgraden eller bredda sammanhanget (t ex genom möjligheten att söka alternativa och svårare diktformer eller lära sig skriva mer komplexa brev i syfte att påverka).

I granskningens enkät tillfrågas eleverna om det stämmer att deras lärare i svenska frågar dem vad de tycker om undervisningen i ämnet. 34 procent svarar att det stämmer ganska dåligt eller inte stämmer alls. I intervjuer med elever framstår dock bilden som betydligt mer positiv. Flertalet intervjuade elever uppger att de brukar prata med läraren om undervisningen. Några elever tycker att de borde få bestämma mer. Men flera beskriver att det är vanligt att de får vara med och påverka undervisningen, till exempel om vilket vilken typ av argumenterande text de ska skriva, vilka moment som ska prioriteras eller hur de får presentera sitt arbete. "Känns bra, vi får bestämma mycket," som några elever uttrycker det. Samma elever förtydligar: "*i vår klass får vi ofta välja, och ibland har vi ett tema så kan man få hitta på i det själv*".

På samtliga observerade lektioner i Sofiedalskolan får eleverna på olika sätt möjlighet att lämna synpunkter eller reflektera kring sitt lärande. Efter att eleverna till exempel skrivit färdigt en dikt, uppmanas de av läraren att berätta hur det kändes och varför. Även om läraren är tydlig med att inslaget inte är obligatoriskt så är det slående att flertalet elever i klassen vill dela med sig av sina känslor om att skriva. Andra lärare använder sig av s k "exit ticket" där eleverna på en lapp ska svara på frågan *"hur var det att skriva dikt, var det bra eller dålig hjälp med tipsen om diktformer?"* I ett annat klassrum använder sig en lärare av att samtliga elever har en mini-whiteboard i ungefär A4-storlek. På lärarens fråga, *"hur var uppgiften?"* skriver eleverna upp L (Lätt), M (Medel) eller S (Svår) och håller upp tavlan. Lärarna menar att de därmed på ett enkelt sätt får reda på hur lektionen fungerat för eleverna och vad de tycker.

Av dokumentstudier och intervju med rektorn och biträdande rektorn och intervjun där förstelärare i svenska ingick framgår att det på Sofiedalskolan finns ett väl utvecklat systematiskt kvalitetsarbete som följer elevernas kunskapsutveckling både på individnivå och per årskurs. Enligt intervjuade lärare samt rektorn och biträdande rektorn följer ämneslärarna i svenska upp elevernas intresse för läsning och skrivning. Detta görs både genom att prata med enskilda elever vid textutvecklingssamtal, och med större grupper elever vid textbokprat eller vid tillfällen då lärarna ber eleverna reflektera över sitt lärande.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i svenska i Sofiedalskolan i ganska hög grad vidgar elevernas intresse för läsning och skrivning. Undervisningen engagerar flertalet elever och väcker deras intresse för att läsa och skriva. Granskningen som helhet visar att lärarna följer upp elevernas arbete samt elevernas intresse för läsning och skrivning. Sofiedalskolan behöver dock säkerställa att alla elever erbjuds tillräckligt med utmaningar och stimulans för att enligt sina förutsättningar nå så långt som möjligt i sin läs- och skrivutveckling.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om eleverna får en undervisning i svenska/svenska som andraspråk som engagerar, motiverar och vidgar deras intresse för läsning och skrivning samt utvecklar deras läs- och skrivstrategier, så att tilltron till och utvecklingen av den egna språkliga och kommunikativa förmågan stärks. Projektets övergripande frågeställningar är:

- Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
- Får eleverna ett aktivt stöd i läs- och skrivundervisningen?

Metod och material

Granskningen av undervisningen i svenska i årskurs 4-6 innebär att inspektörerna samlar in skriftlig dokumentation samt besöker skolorna, observerar undervisningen, intervjuar lärare, rektor och elever. Skolinspektionen har också genomfört en elevenkät vid samtliga skolor som ingår i granskningen.

All information analyseras sedan för varje enskild skola och sammanställs och redovisas i ett beslut för skolan och i denna rapport.